

7. Програма (Ініціатива) НАТО/РЄАП з забезпечення доброчесності.
URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ukrayina-nato/programa-iniciativa-natoryear>

Ставнича Наталя Олександрівна

доктор філософії в галузі освіти,
методист освітньо-наукового центру "Хаб NotBox",
старший викладач кафедри фундаментальних
і приватно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Чорненька Світлана Олександрівна

здобувачка ступеня вищої освіти бакалавр
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

**ЕТИКА ВІЙНИ: ЯК МІЖНАРОДНЕ ПРАВОСУДДЯ ФОРМУЄ
КУЛЬТУРУ ДОБРОЧЕСНОСТІ**

Війна завжди супроводжувала людство, викликаючи складні моральні дилеми щодо її ведення та наслідків. Водночас міжнародне правосуддя відіграє ключову роль у регулюванні збройних конфліктів та притягненні до відповідальності тих, хто порушує етичні та правові норми.

Судові процеси над воєнними злочинцями, робота Міжнародного кримінального суду та інших інституцій сприяють притягненню до відповідальності тих, хто порушує міжнародне гуманітарне право. Це не лише відновлює справедливість, а й формує культуру доброчесності – як серед військових, так і в суспільстві загалом [2, с. 29].

Етика війни (*jus in bello*) базується на двох ключових підходах.

1. Теорія справедливої війни (*Just War Theory*) – передбачає, що війна може бути виправданою лише за певних обставин (самооборона, гуманітарна інтервенція, захист прав людини тощо).

2. Міжнародне гуманітарне право (МГП) – регулює методи та засоби ведення війни, захищаючи мирне населення та обмежуючи жорстокість бойових дій.

Норми міжнародного гуманітарного права передбачають положення щодо доцільності та етичності військових дій та розмежовують цивільних осіб та комбандантів, цивільні об'єкти та військові об'єкти. До прикладу, у статті 22 Положення про закони і звичаї війни на суходолі до IV Конвенції про закони і звичаї війни на суходолі 1907 року йдеться про те, що «воюючі сторони не користуються необмеженим правом у виборі засобів завдання шкоди супротивнику» [5]. Окреслена норма вказує на існування етичних норм що стосуються форм і методів війни.

Теорія «Справедливої війни» (лат. *just war*) — це етична концепція, яка обговорює, за яких умов війна може бути визнана морально обґрунтованою.

Норвезький дослідник військової етики Генрік Сісе виділяє три етапи критеріїв «справедливої війни», кожен з яких включає власні принципи. Перший етап стосується правомірності початку війни (*jus ad bellum*), другий — правил ведення війни (*jus in bello*), а третій — правильного завершення війни (*jus post bellum*) [1, с. 4].

Концепція «справедливої війни» грає важливу роль у міжнародному правосудді та етиці війни, сприяючи формуванню культури доброчесності в умовах військових конфліктів [1, с. 10].

Переважає думка, що створення законів для війни є парадоксальним. Однак, спираючись на відданість принципам звичаєвого міжнародного права, яке сторони конфліктів дотримувалися протягом століть, людство дійшло висновку про корисність кодифікації законів війни. Серед ключових принципів, що лежать в основі законів війни, можна виділити такі: війни повинні обмежуватися досягненням політичних цілей, які стали причиною війни, наприклад, встановлення територіального контролю, і не повинні включати надмірне руйнування; війни повинні завершуватися якомога швидше; люди та майно, які не беруть участі у військових діях, повинні бути захищені від непотрібного руйнування та страждань. З цією метою закони війни спрямовані на пом'якшення труднощів, спричинених війною, шляхом захисту як комбатантів, так і некомбатантів від зайвих страждань; забезпечення захисту основних прав людини осіб, які опинилися під контролем противника, зокрема військовополонених, поранених, хворих, дітей та цивільних осіб; сприяння відновленню миру [4, с. 102].

До ключові принципи етики війни норми міжнародного гуманітарного права відносять принцип розрізнення, принцип пропорційності, принцип необхідності. Проте, доцільно зазначити, що етичні та гуманні норми війни нерідко порушуються воюючими сторонами. Механізмом контролю за дотриманням етики війн є міжнародне правосуддя. До основні інституції міжнародного правосуддя, що здійснюють контроль за дотриманням етичних норм війни відносяться Міжнародний кримінальний суд (МКС), Міжнародний суд ООН, трибунали *ad hoc* [2, с. 31].

Культура доброчесності у військових конфліктах значною мірою формується через розгляд гучних справ у міжнародних судах. Так звані судові прецеденти здатні сформувавши не лише нову правову норму, але й виробити процедуру впровадження норм міжнародного гуманітарного права в практичну діяльність окреслених інстанцій з метою актуалізації культури судової доброчесності з посиланням на норми, що відображають етику війни. Прикладом таких резонансних справ, що стали фундаментом для створення нових норм доброчесності та етики війни був Нюрнберзький процес (1945–1946) – став прецедентом для переслідування військових злочинців та закріпив поняття «злочини проти людяності». Міжнародний трибунал щодо колишньої Югославії (1993–2017) – виніс низку вироків за геноцид у Сребрениці та інші злочини, що закріпило відповідальність командування за дії солдатів [2, с. 35].

Отже, культура доброчесності у контексті війни включає повагу до норм міжнародного права, забезпечення відповідальності за порушення та виховання військовослужбовців у дусі гуманізму. Таким чином, міжнародне правосуддя та етичні стандарти відіграють ключову роль у формуванні культури доброчесності, як на глобальному, так і на національному рівнях. Забезпечення відповідальності за порушення етичних норм під час воєнних конфліктів сприяє утвердженню справедливості та моральності в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Пашенко В. І., Кравченко В.Ю. Практика та теорія «справедливої війни» в ХХІ столітті. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. 2016. № 1. С. 4-12.
2. Жукорська Я. М. Роль міжнародних кримінальних трибуналів у сучасному міжнародному праві. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. 2016. № 2. С. 29-37.
3. Кононенко В., Кронівець Т., Одобецька І. Правове забезпечення інтересів дітей в умовах воєнного стану. Захист прав дітей в умовах війни. : Зб. матеріалів круглого столу до 110-річчя Вінн. держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюб., м. Вінниця, 17 трав. 2022 р. 90 с.
4. Міжнародне гуманітарне право: навчально-методичний посібник / М. В. Грушко, В. В. Музика, Т. С. Федорова, В. В. Владишевська / за ред. О. В. Бігняка.- Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. - 136 с.
5. Гаазька конвенція про закони та звичаї війни на суходолі (1907 р.). Офіційний вісник України від 06.01.2017 р., № 2, стор. 605.

Стахова Анастасія Олександрівна
здобувачка ступеня вищої освіти магістр
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ТЕОРІЯ ГЕНДЕРУ ТА КОРУПЦІЇ: ПОГЛЯД ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ДОСЛІДЖЕНЬ

Гендер зазвичай визначають як сукупність соціальних і культурних переконань та ролей, пов'язаних з біологічною статтю людини (чоловічою чи жіночою) [1].

Теоретичний рівень даного терміну відображає визнання того, що очікування суспільства щодо поведінки, цінностей та життєвих пріоритетів чоловіків і жінок можуть відрізнятися. Водночас, жорстко встановлені гендерні ролі та норми можуть призводити до нерівного ставлення до чоловіків і жінок, обмежуючи їхні права та можливості повноцінно брати участь у житті суспільства. Дискусії про вплив гендеру на корупційну діяльність розпочалися наприкінці 20-го століття, коли дослідники звернули увагу на різне ставлення чоловіків і жінок до суспільних проблем.